

BESZÁMOLÓ

Permanent International Altaistic Conference 60 (2017. augusztus 27. – szeptember 1., Székesfehérvár)

A Permanent International Altaistic Conference (PIAC) 60. jubileumi ülés-
szakát 2017-ben a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi
Kar Keleti Nyelvek és Kultúrák Intézetének (KRE BTK KNYKI) szervezé-
sében tartották meg Székesfehérváron augusztus 27. és szeptember 1. között.

Az állandó altajisztikai konferenciasorozat ötlete az osztrák orientalistától,
Walther Heissigtől származott, és az ő kezdeményezésére indult útjára a né-
metországi Mainzban, 1958-ban. Az időszak sokakban úgy él, mint az alta-
jisztika aranykora, hiszen akkoriban még heves viták zajlottak a feltételezett
altaji nyelvközség tárgykörében. Noha e tekintetben az általánosan elfoga-
dott tudományos álláspont nagy változáson ment át az elmúlt hatvan évben,
története során a konferencia mégis mindig bőven adott témát a résztvevők-
nek. A nyelvészeti és filológiai kérdések mellett már a kezdeti időkben is
teret kaptak más kutatási területek is, a résztvevők száma pedig sokáig évről
évre nőtt. A PIAC egyik alapítója a magyar származású Denis Sinor (Sinor
Dénés) volt, aki később, majdnem élete végéig a rendezvény főtitkári tisztét
is betöltötte. Az idei 60. évfordulón már ötödik alkalommal jött Magyaror-
szágra a PIAC (1971: Szeged, JATE; 1990: Budapest, ELTE; 1996: Szeged,
JATE; 2002: Budapest, ELTE-MTA; 2017: Székesfehérvár, KRE). A KRE
képviselésében a nyitóünnepségen Nagy Judit dékánhelyettes köszöntötte a
vendégeket. Az eseményre 14 országból érkezett a közel 60 résztvevő, akik
43 előadást hallgathattak meg.

A nyitóbeszédeket Barbara Kellner-Heinkele, a PIAC főtitkára, Ramazan
Korkmaz, a PIAC 2016 évi ardahani (Törökország) ülészakának elnöke,
Nagy Judit, a KRE BTK dékánhelyettese, valamint e sorok írója tartotta,
akinek bevezető előadását (*Prologue to the 60th Meeting of the Permanent
International Altaistic Conference*) Barbara Kellner-Heinkele (*Discovering
Eurasian History in Müneccimbaşı's Chronicle*), Birtalan Ágnes (*The Divine
Language in Mongolian Religious Texts*) és Oliver Corff (*Boundaries, Mark-
ers and Rivers: Their Scripts and Names in the Qing Shi Gao*) vitaindítói

előadásai követték. Ezek után Oliver Corff bemutatta a hallgatóságnak a „60 Years of the Permanent International Altaistic Conference (PIAC) – A Bibliography” című kötetet (Klaus Schwarz Verlag, Berlin 2017), amely a kezdetektől tartalmazza az addigi összes PIAC konferencia előadásainak és a megjelent konferenciaköteteknek a könyvészeti adatait. Már most elmondható, hogy a tematikus mutatóval kiegészített munka az altajisztikai szakirodalom nélkülözhetetlen kézikönyve lesz.

A második ülésnapon Hülya Yıldız a *Bilgä Qayan* felirat nehezen olvasható részei kutatástörténetének ismertetése mellett az említett részek tekintetében új olvasatokat javasolt. Maezono Kyoko 前園京子 a kínai írás mongol és japán alkalmazásairól (*A mongolok titkos története*, illetve a *Kojiki* 古事記 című művekkel kezdve) tartott előadást. Danka Balázs a „pogány” *Oğuz-nāmā* ujjur írásos középtörök szövegének elemzésével arra a megállapításra jutott, hogy a mű a címe ellenére inkább kipszakos nyelvváltozatot tükröz. Higuchi Koichi 樋口康一 a *Lótusz-szútra* (*Saddharmapundarīka-sūtra*) Turfánból előkerült két töredékes mongol változatának vizsgálata során azt bizonyította, hogy a szöveg annak ellenére preklasszikus mongol jegyeket mutat, hogy azt a mongolok második megtérése után fordították, ennek pedig az lehet a magyarázata, hogy nem tibeti, hanem a párhuzamosságokat mutató ujjur szövegből fordították.

Dobrovits Mihály a legkorábbi türk–bizánci kapcsolatok tekintetében tisztázott néhány korábbi félreértést, ezáltal nyújtva részletesebb elemzést a korról. Hasegawa Masato 長谷川正人 előadása a 17–18. századi koreai tudósok mandzsúriai útjait és az ottani tájkép koreai ábrázolását vázolta fel a félsziget mandzsu invázióit követő korszakban. Wu Yingzhe (Oyuunch) 吴英喆 a nemrég felfedezett kitan kis írásos *Gong Ning Taishi* 拱[空]寧太師* sírfelirat szövegét régebben talált kitan feliratokkal összehasonlítva és a Shi Wei 失(室)韦 és Meng Wu 蒙兀 törzsi neveket vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy előbbinek a *filunən* olvasat mellett *filbunən* helyreállítása is lehetséges, míg utóbbi rekonstrukciójául a *muŋɣuət* alakot javasolta. Hsiao Su-ying 蕭素英 a jórészt Qing-kori 清 szövegekben előforduló „beszéd” jelentésű (*‘SAY’ verbs*) mandzsu igéket elemezte, és vetette össze ezek grammatikai funkcióit a mongol megfelelőikével. Bayarma Khabtagaeva a burjátiai evenki nyelvjárásokban kimutatható mongol hatásokat mutatta be, melyek vizsgálata segítséget nyújthat a proto-mongol nyelvállapot rekonstrukciójában.

* Az írásjegyek a kitan szöveg alapján következtetettek, pontos alakjuk nem ismert.

Pavel Rykin a sino-mongol *Dada yu* 韃靼語 című glosszárium nyelvi anyagából az alanyesetű szócikkeket ismertette. Chen Hao 陈浩 előadásában a türk *barq* 'ház, épület; síremlék, templom' szó tanulmányozásával a korai türk spiritualításra vonatkozó megállapításokat osztott meg a hallgatósággal. Michał Németh (Németh Mihály) a közép-nyugati karaim nyelvjárás hangváltozásainak kronológiai nehézségeiről beszélt, különösen pedig az északnyugati $*\eta > i$, valamint a délnyugati $*\check{s} > s$, $*\ddot{o} > e$, és $*\ddot{u} > i$ változásokról. Rákos Attila Nicolaes Witsen 17–18. sz. fordulóján kiadott kalmük/ojrat nyelvi anyagának vizsgálatáról, Tatár Magdolna pedig egy 13. századi kun név etimológiájáról és lehetséges alán kapcsolatairól tartott előadást.

A konferencia harmadik napján a résztvevők budapesti kiránduláson vettek részt, majd augusztus 31-én, a zárónapon a konferencia kétséggkívül egyik legjobban várt panelje következett. A Dieter Maue, Mehmet Ölmez, Étienne de La Vaissière és Alexander Vovin előadásaiból álló önálló szekció az 1975-ben Mongólia Arhangaj megyéjében fölfedezett Xüis tolgoi (Hüjsz-tolgoj) feliratok multidiszciplináris elemzését mutatta be. A korábban olvashatatlannak tekintett feliratok már az 1980-as években felkeltették Maue érdeklődését, és miután jobb minőségű felvételekhez jutott, 2012-ben átírta a brāhmī-írássoként azonosított szöveget. 2014-ben már a többiekkel kiegészülve utaztak Mongóliába, és készítettek háromdimenziós felvételeket a két kövön szereplő felirat egyikéről (a másikhoz nem fértek hozzá). Az előadások során Maue a brāhmī-írás steppei használatáról, Ölmez a feliratok elhelyezkedéséről, azok állapotáról beszélt. De La Vaissière a feliratok történeti hátterét vázolta fel, és a szövegben kétszer is említett Niri Kagan (†603~604), valamint a párhuzamos ún. Bugut-felirat datálása alapján a feliratok készítésének időpontját az őt legyőző Tiele 鐵勒, illetve a valamivel későbbi Xueyantuo 薛延陀 kaganátusok idejére, azaz a 7. század elejére tette. Vovin a töredékes szöveg analízise (elsősorban morfológiája) során arra jutott, hogy a kérdéses nyelv valamilyen tabgacs vagy azzal közeli rokonságban álló paramongol, mely sokkal közelebb áll a mongol, mint a kitan ághoz. Ez a megállapítás alapjaiban változtathatja meg az altajinak tekintett (ennek nyelvtörténeti és nyelvrokonsági relevanciáját itt most figyelmen kívül hagyva) nyelvekre vonatkozó ismereteinket, hiszen ha a megállapítások érvényesek és további kutatások során igazolhatók, akkor a Xüis-tolgoi feliratok mongolrokon szövege egy évszázaddal előzi meg az orhoni türk feliratokat.

A következő szekcióban Gyudong Yurn, Gyeyeong Choe, Sangchul Park és Minkyu Kim a *'Phags-Pa* írás eszközrendszerének néhány ellentmondására

világítottak rá, melyeket korszerű számítógépes korpuszanalízissel fedeztek fel, és javaslatot tettek az írás Unicode kódolásában történő javításokra. Kao Hsiang-tai 高翔泰 beszámolt a pekingi, mandzsu nyelven írt feliratokkal kapcsolatban végzett terepmunkájáról. Szálkai Kinga a 20. századi közép-ázsiai gátépítéseket a szovjet állam hatalmi szimbólumaiként vizsgálta, majd ismertette ezeknek a Szovjetunió összeomlása utáni helyzetét. Gözde Szak a török szimbólumrendszer elemeinek, a *böke* és a *kut-alp* motívumainak a török kultúrtörténetben betöltött szerepét vizsgálta. Az *Āltūn Bīshīk* 'Aranybölcső' legendájának újraértelmezéséről tartott előadásában Ron Sela korábbi kutatások alapján új megállapításokat vázolt fel, amelyek a legenda hatásosságának okait, szereplőinek kiválasztását világítják meg. Rodica Pop a Mongol Népköztársaságban 1921-ben forgalomba hozott dollárbankjegyekről szóló bemutatójában az azon szereplő hagyományos mongol szimbólumok történetét tárta a közönség elé. Mátéffy Attila a vadászatnak és a házasságnak a steppe nomádjainak eredettörténeteiben megjelenő metaforikus kapcsolatát tárgyalta. Hartmut Walravens előadásában a mongolisztika egyik alapítójának, József Kowalewskinek Bernhard Jülggel, a kalmük nyelv egyik első kutatójával zajlott levelezéséről beszélt. Tatiana Anikeeva a moszkvai Lazarev Intézetben őrzött török kéziratok és régi nyomtatott könyvek helyzetét mutatta be, kitérve ezek szerepére az orientalisztika történetében. Alice Crowther a német Gottlieb Siegfried Bayer 18. századi mandzsu nyelvű gyűjtéséről tartott előadást.

A konferencia zárónapján a résztvevők Oliver Corff javaslatára megszavazták a PIAC emlékérem intézményének újbóli bevezetését, melyet a tervek szerint ezentúl a korábbiaktól eltérően nem az azt 2012-ig kiadó Indiana University, hanem a PIAC résztvevői finanszíroznak majd, és amelynek odaítélésére a résztvevők háromfős bizottságot hoztak létre, amely a mindenkori elnökkel és főtítkárral egészül ki. A következő szavazás az elnök személyéről döntött. A résztvevők újabb ötéves ciklusra megválasztották a konferencia főtítkárának Prof. Dr. Barbara Kellner-Heinkelét, aki záróbeszédében köszönetét fejezte ki a Károli Gáspár Református Egyetemenek a szervezésért, valamint a közreműködő munkatársaknak a vendéglátásért, egyúttal bejelentette, hogy a konferencia következő ülészakájának helyszíne 2018-ban a rendezők meghívója és a szavazati joggal rendelkező tagok döntése alapján Biskek (Kirgizisztán) lesz.

Apatóczy Ákos Bertalan,
a PIAC 2017. évi elnöke